1.1.7 QlM

आधुनिकज्ञानप्रणाल्या सह संस्कृतज्ञानपरम्परायाः समायोजनं दधानाः सरलमानकसंस्कृतेन पाठ्य/सन्दर्भग्रन्थसहिताः विकासिताः पाठिताश्च पाठ्यक्रमाः।

वर्तमानयुगे छात्राणाभाजीविकाकौशलाभिवृद्धये विश्वविद्यालयोयं स्थानिक-राष्ट्रिय-प्रादेशिकस्तरेषु विविधान् कार्यक्रमान् विदधति। क्रमेस्मिन् पाठ्यक्रमाणां तया पद्धत्या दृढीकरणं विधाय प्रायोगिकदृष्ट्या वैश्विकमञ्चेष्वपि छात्राणां प्रोन्नयनं विधीयते। पारम्परिक पद्धत्या पायक्रमेषु दव्याकरणज्योतिषसाहित्य धर्मशास्त्रपुराणन्यायमीमांसा विषयेषु शास्त्री-आचार्य-शोधपाठ्यक्रमाः सन्निविष्टाः पुनश्च विज्ञान इतिहास समाजशास्त्रादिविषयश्च पाठ्यक्रमे समाहिता सन्ति। एतेषु पाठ्यक्रमेषु प्रावीण्यमर्जनाथ भाषा प्रशिक्षणकार्यक्रमाः वाग्वर्द्धिनीसभश्चायोज्यन्ते।

पाठ्यचर्यायाः सहजता सर्वग्राहकता च भवेदित्यपि मुख्यं लक्ष्यं भवति। तदर्थ विषयमवगम्य छात्राःप्रायोगिकपक्षेषु दक्षा भवेषु तन्निमित्तं कौशलविकासकार्यक्रमाः प्रतियोगिपरीक्षासु भागग्रहणार्थं प्रशिक्षणशिविराणि च प्रचाल्यन्तेन स्वतंत्रतया कर्मकाण्ड़ज्योतिषवास्तुकथाप्रवचनादिषु दक्षतोपपादनाय डिप्लोमा पाठ्यक्रमाः सन्ति। अन्तर्विषयक अवबोधनवर्द्धनाय च एम.ए.हिन्दू स्टडीज, एम.ए. योगशास्त्र पुस्तकालयविज्ञानम् शिक्षाशास्त्रि प्रभृतयः पाठ्यक्रमाः अभिनिविष्टाः।

विश्वविद्याजलयानुदानायोगपक्षतः प्राप्ततिर्देशानुसारं विश्वविद्यालयीयपरिनियमानुसारेण सर्वेषु स्नातकस्तरीयपाठ्यक्रमेषु ऐच्छिकपाठ्यक्रमाश्रितपद्धतिः प्रचलितास्ति। (वस्तुतः CBCS सम्प्रति राष्ट्रीयशिक्षानीति 2020 प्रतिपादित-प्रदत्तनिर्देशानुसारेण पाठ्यक्रमस्य संशोधनं परिवर्धनश्च समयनुगुणं क्रियमाणमस्ति।

त्रिविधेषु विभागेषु दुर्लभशास्त्रग्रन्थाना भारतीयविद्यासंरक्षणाय संयोजन कृतं विद्यते विशेषतः पालि-बौद्ध-राजशास्त्रप्रभृतिषु विभागेषु आचारविचारनीति मानवमूल्यसंवर्द्धकानां दुर्लभग्रन्थानां पठनपाठनेशोधकार्ये च पाठ्यांशत्वेन भूयस्संयोजनं विद्यते। च

क्र0सं0	दुर्लभग्रन्थनाम	पाठ्यक्रमः	**स्तरः**
1	विज्ञप्तिमात्रतासिद्धिः	संस्कृतविद्या	**शास्त्री**
2	वगमन्दक	राजशास्त्र	**शास्त्री/आचार्यः**
3	भाभ्रमरेखानिरूपणम्	ज्योतिषम्	**शास्त्री**
4	न्यायसिद्धान्तमंजरी	न्यायवैशेषिक	**शास्त्री**
5	मिलिन्दपईयाँ (पालिमाध्यम)	पालिः	**शास्त्री/आचार्यः**

सम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालयः

क्र0सं0	**वेदवेदाङ्गसंकायः**	**साहित्यसंस्कृतिसंकायः**	**श्रमणविद्यासंकायः**	**दर्शनसंकायः**	**आधुनिका भाषा एवं भाषाविज्ञानम्**
	वेदः ज्यौतिषम् व्याकरणम् धर्मशास्त्रम्	1. साहित्यः 2. पुराणम् 3. राजशास्त्रम् 4. संगीतकलादिकम्	1. पालिः एवं थेरवादः 2. बौद्धदर्शनम् 3. जैनदर्शनम् 4. संस्कृतविद्या 5. प्राकृतम्	1. वेदांतः 2. न्यायः 3. तुलनात्मक-धर्मदर्शनम् 4. मीमांसा 5. सांख्ययोग-तन्त्रागमः	1. आधुनिकविद्याः 2. शिक्षाशास्त्री

एवं आहत्य द्विसप्ततिपाठ्यक्रमेषु षष्टिपाठ्यक्रमाः शास्त्रसम्बद्धाः वर्तन्ते। इमे खलुपाठ्यक्रमाः शास्त्रि-आचार्यकक्षासु छात्रैः स्वेच्छया पाठनामस्वीक्रियन्ते। अत्र खलुविषयान्छात्राः अनिवार्यरूपेणपठन्ति, गौणेषुविषयेषुछात्राः स्वरूच्यावैकल्पिकपद्धत्यानिषयचयनेकुर्वन्ति। एतेषां सर्वेषां पाठ्यक्रमाणां प्रश्नपत्राणि च संस्कृतभाषायामेव निर्मीयन्ते।

शास्त्रिकक्षायां शास्त्रसम्बधतेराणि हिन्दी-आँग्लप्रभृतीनि भाषापत्राणि तासु-तासुनिर्धारितासु भाषासुनिर्णीयन्ते। तेषां पाठ्यक्रमपठन-पाठनक्रमश्चच तयाानिर्धारितया भाषया छात्राध्यापकेन क्रियते।

शास्त्रस्य अवयवभूतत्वेन पालिप्राकृतथेरवादविषयाः अङ्गीक्रियन्ते। तन्त्रतत्रसंस्कृत भाषायाः सम्बद्धत्वात्विशेषप्रभावाच्य तेषां पठनपाठनप्रश्नपत्रनिर्माणं च संस्कृत/पालि/प्राकृतभाषामाध्यमेन सम्पाद्यते।आधुनिकभाषा एवं भाषाविज्ञानसंकायान्तर्गते शिक्षाशास्त्रिपाठ्यकमेसंस्कृतसम्बद्धाः ग्रन्थाः अङ्गीकृताः सन्ति। तेषामपिप्रश्नपत्राणिसंस्कृतभाषामाध्यमेननिर्मीयन्तेपाठ्यन्तेच। यद्यपिशिक्षाशास्त्रिपाठ्यकेसंस्कृतभिभानिप्रश्नपत्राणिसम्बद्धभाषामाध्यमेननिर्मीयन्तेपाठ्ययन्ते च। शिक्षाशास्त्रि-पाठ्यक्रमेसंस्कृतसम्बद्धोपाधिधरिणः छात्राप्रवेशमहर्न्ति। शास्त्रिप्रथमवर्षे मुख्यविषयेषु (वेदज्योतिष-व्याकरणषुमृतिषु) त्रीणिप्रश्नपत्राणि संस्कृतमाध्येनपुमश्च द्वेपत्रे क्रमशः भाषा-दर्शनसाहित्यादिप्रभागेश्यसंस्कृतमाध्यमेन अध्याप्यन्ते। तयोः अध्ययनाध्यापनपरीक्षादिकं सर्वमपि मानकसरलसंस्कृतमाध्यमेन सम्पाद्यते।

आधुनिकभाषा एवं भाषाविज्ञान संकायान्तर्गते शिक्षाशास्त्रिपाठ्यकमे संस्कृतसम्बद्धाः ग्रन्थाः अङ्गीकृताः सन्ति। तेषामपि प्रश्नपत्राणि संस्कृतभाषामाध्यमेन निर्मीयन्ते पाठ्यन्ते च। यद्यपि शिक्षाशास्त्रिपाठ्यके संस्कृतभिभानि प्रश्नपत्राणि सम्बद्धभाषामाध्यमेन निर्मीयन्ते पाठ्ययन्ते च। शिक्षाशास्त्रि-पाठ्यक्रमे संस्कृतसम्बद्धोपाधिधरिणः छात्रा प्रवेशमर्हन्ति।

शास्त्रिप्रथमवर्षे मुख्य विषयेषु (वेद ज्योतिष-व्याकरणषुमृतिषु) त्रीणि प्रश्नपत्राणि संस्कृतमाध्येन पुमश्च द्वे पत्रे क्रमशः भाषा-दर्शनसाहित्यादि प्रभागे संस्कृतमाध्यमेन अध्याप्यन्ते। तयोः अध्ययनाध्यापन परीक्षादिकं सर्वमपि मानकसरल संस्कृतमाध्यमेन सम्पाद्यते।

निम्नलिखितेषु कवर्गान्तर्गतैकस्य परम्परिकविषयस्य ग्रहणमनिवार्यम्।

१. ऋग्वेदः, २. शुक्लयजुर्वेदः (माध्यन्दिनशाखीयः),

३. कृष्ण-यजुर्वेदः (तैत्तिरीयशाखीयः), ४. सामवेदः, ५. अथर्ववेदः

(शौनकशाखीयः), ६. वेदनैरुक्तप्रक्रिया, ७. प्राचीनव्याकरणम्,

८. नव्यव्याकरणम्, ९. साहित्यम्, १०. प्राचीनन्यायवैशेषिकम्,

११. नव्यन्यायः, १२. सांख्ययोगम्, १३. पूर्वमीमांसा,

१४. वेदान्तः, १५. दर्शनम्, १६. जैनदर्शनम्, १७. बौद्धदर्शनम्,

१८. तुलनात्मकदर्शनम्, १९. थेरवादः (स्थविरवादः), २०. आगमः,

२१. योगतन्त्रम्, २२. धर्मशास्त्रम्, २३. पौरोहित्यम्,

२४. पुराणेतिहासः, २५. गणितम्, २६. सिद्धान्तज्यौतिषम्,

२७. फलितज्यौतिषम्, २८. प्राकृतम् एवं जैनागमः, २९. प्राचीनराजशास्त्रार्थशास्त्रम्, ३०. भारतीयविद्यासंस्कृतिः, ३१. शक्तिविशिष्टाद्वैतवेदान्तः, ३२. भाषाविज्ञानम्, ३३. तुलनात्मकधर्मः।

(निम्नलिखितेषु खवर्गान्तर्गतैकस्य विषयस्य ग्रहणमनिवार्यम्)

१. राजशास्त्रम्, २. अर्थशास्त्रम्, ३. इतिहासः, ४. प्राचीन-भारतीयेतिहासः संस्कृतिश्च, ५. भूगोलः,६. हिन्दीभाषा,७. नेपालीभाषा, ८. पालिः, ९. प्राकृतम्, १०. प्राचीनभारतीयराजनीतिः

११. विज्ञानम्, (रसायनविज्ञानम्, जीवविज्ञानम्,भौतिकविज्ञानम्,) १२. तुलनात्मकदर्शनम्

१३. समाजशास्त्रम्,१४. भाषाविज्ञानम्, १५. गृहविज्ञानम्

१६. इतिहासपुराणम्, १७. कन्नड़भाषा।

अंग्रेजी, जर्मन, रूसी, फ्रेञ्च, चीनी, तिब्बती-भाषायां च

प्रतिखण्डमेकं प्रश्नपत्रं भविष्यति यद् उत्तरमध्यमायांतत्समकक्षपरीक्षायां वा अंग्रेजीविषयं गृहीत्वा उत्तीर्णाः परिक्षार्थिनःस्वेच्छया ग्रहीतुं प्रभवन्ति। उत्तीर्णतायां प्रमाणपत्रे तदुल्लेखो भविष्यति।

ऑनलाईनसंस्कृतप्रशिक्षणकेन्द्रद्वारा दीनदयालउपाध्यायकौशलविकासकेन्द्रद्वारा च सरलमानकसंस्कृतेन पाठ्य/सन्दर्भग्रन्थसहिताः पाठिताश्च पाठ्यक्रमाः विकासिताःसन्ति । इत्थं विश्वविद्यालये आधुनिकज्ञानप्रणाल्या सह संस्कृतज्ञानपरम्परायाः समायोजनं विद्यते ।